

ADAPTAREA BIOCLIMATICĂ A LOCUINȚEI TRADIȚIONALE ROMÂNEȘTI

Asist. drd. arh. Adrian MOLEAVIN, UAUIM

Îndrumător științific: prof. dr. arh. Ioan LUCĂCEL

A locui nu înseamnă numai a fi pe Pământ dar și a fi sub Ceruri.

Lumea mistică tradițională, lumea fizică și lumea contemporană

Domeniul arhitecturii s-a constituit, întotdeauna, într-o reflexie a societății, o expresie a momentului în care o construcție a fost concepută și edificată. Noile clădiri sunt, o parte a istoriei arhitecturale a momentului, dar și o previziune a viitorului arhitecturii.

Arhitectura este o expresie a erei sale prin patru elemente, sintetizate de arhitectul John Lobell, profesor la „Pratt Institute” (Brooklyn, New York):

- este construită în spațiul și timpul erei sale,
- este construită din materialele și prin metodele de construcție ale erei sale,
- este construită din structurile de conștiință ale oamenilor erei sale, și
- este construită în contextul socio – cultural al erei sale.

În cartea „Arhitectura și criza științei moderne”¹, istoricul și criticul de arhitectură Alberto Pérez-Gómez pune sub semnul întrebării o parte însemnată din istoria și teoria arhitecturii moderne. El relaționează marile tratate de arhitectură cu cele mai importante scrieri ale filosofilor, matematicienilor, oamenilor de știință și inginerilor care au trăit în perioadele de timp aferente, urmărind astfel procesul prin care bazele mistice și numerologice ale utilizării numerelor și geometriei în arhitectură au fost înlăturate în favoarea practicilor tehnice și funcționaliste. Accentul este pus pe secolul XVII și scrierile lui Claude Perrault, care a pus sub semnul întrebării valoarea estetică absolută a ordinilor clasice și proporțiile “perfecte”. Această eliberare de practica arhitecturii clasice, coroborată cu descoperirile secolului XVIII din știința mecanicii și matematica (calculul) structurilor, a transformat profund practica arhitecturală. În final, disertația lui Alberto Pérez-Gómez se referă la efectul imprevizibil acestui proces și anume la pierderea capacității culturii noastre de a se exprima pe sine, unitar, în totalitate, **prin toate atributele: științifice, umaniste și mistice.**

Revenind la momentul actual, în introducerea scrisă pentru culegerea de texte intitulată „Rethinking Architecture. A Reader in Cultural Theory”, Neil Leach, observă faptul că:

*„Disciplina arhitecturii a trecut, în ultimii ani, printr-o metamorfoză. Există dovezi ale unei schimbări clare, atât în natura dezbatelor din cadrul arhitecturii, cât și în relațiile acesteia cu alte discipline academice. Nu doar prin faptul că arhitecții și teoreticienii de arhitectură sunt din ce în ce mai receptivi la întregul domeniu al teoriei culturii, dar și teoreticienii culturii, filosofii, sociologii și mulți alții sunt acum din ce în ce mai antrenați în întrebările ce privesc arhitectura și mediul construit.”*²

Observăm că arhitectura devine din ce în ce mai relaționată cu celelalte domenii ale cunoașterii, iar arhitecții sunt din ce în ce mai conștienți de faptul că arhitectura trebuie să cuprindă sensuri și semnificații care transcend ideile de formă, funcțiune și estetică ce caracterizau arhitectura modernistă.

Această tendință se desfășoară concomitent cu fenomenul prezent în știința și cultura contemporană, de renunțare la paradigma materialistă și enunțarea / adoptarea unei noi paradigme, în care universul redevine un tot integrat, iar omul / umanitatea redevine parte integrantă a universului și, restrângând aria de analiză, a ecosistemului din care face parte. Expresie a acestui fenomen sunt dezvoltarea unei conștiințe ecologice în dimensiunea socio-culturală a societății, continuată prin creșterea cererii de construcții ecologice, sustenabile, durabile etc, cu consumuri cât mai mici de energie și accentuarea interesului arhitecților spre aceste orientări. Am afirmat că umanitatea *redevine* o parte a ecosistemului deoarece modul de viață al omului societății tradiționale era, de asemenea, integrat mediului său de viață.

Omul tradițional trăia o paradigmă a unui univers unic, unitar și organic. Acest univers și modul în care el era perceput și înțeles de către oameni sunt exprimate atât în spațiul mental, interior, cât și în spațiul fizic, exterior, ale omului tradițional, respectiv prin reprezentările spațiale mentale și exprimarea acestora în spațiul fizic prin spațiul edificat. Rezultă de aici că, în societatea tradițională, există o unitate care merge până la identificare, între lumea mistică și lumea fizică, ambele fiind exprimate în aceeași măsură în modul de viață și spațiul construit al omului.

Concluzii

Atât în societatea tradițională cât și în societatea contemporană, sensurile și simbolurile sunt expresii ale modurilor, specifice fiecărei perioade, de a percepe, înțelege, experimenta și exprima universul care ne conține, precum și a înțelegerii ideilor de existență și de a fi om. Din acest punct de vedere, conștientizarea existenței acestui spațiu fizico-mental unificat, pe care îl putem observa în tiparele societății tradiționale, deschide drumul pentru arhitecți de a studia și încerca să redefinească relația om-univers, respectiv om și mediul sau de viață prin atenția acordată reprezentărilor spațiale ale subiectului (omul modern, în drumul său către noua paradigmă) și transpunerea acestor forme mentale în spațiul fizic al formelor construite.

Pentru a putea înțelege raționamentul constructorului tradițional și motivațiile care stau la baza edificării, respectiv tipologia locuințelor sau a spațiilor de cult, alegerea materialelor și tehnicilor de construcție sau alegerea modalităților de adaptare bio-climatică, este necesar să percepem și să înțelegem această continuitate dintre spațiul mistic și spațiul fizic în mentalitatea tradițională.

Un singur exemplu

Putem observa din figura 1 că, pentru mentalitatea tradițională, casa este o reprezentare a întregii lumi și subsumează întregul sistem de credințe și percepții referitoare la natura și legitățile universului înconjurător. Spațiul casei „este structurat prin interacțiunea celor doi poli, vatra feminină și unghiul masculin al sacrificiului de zidire”, centrul casei este întotdeauna gol, asociat cu alteritatea, casa este orientată cardinal (sudul și estul fiind orientările benefice) etc.

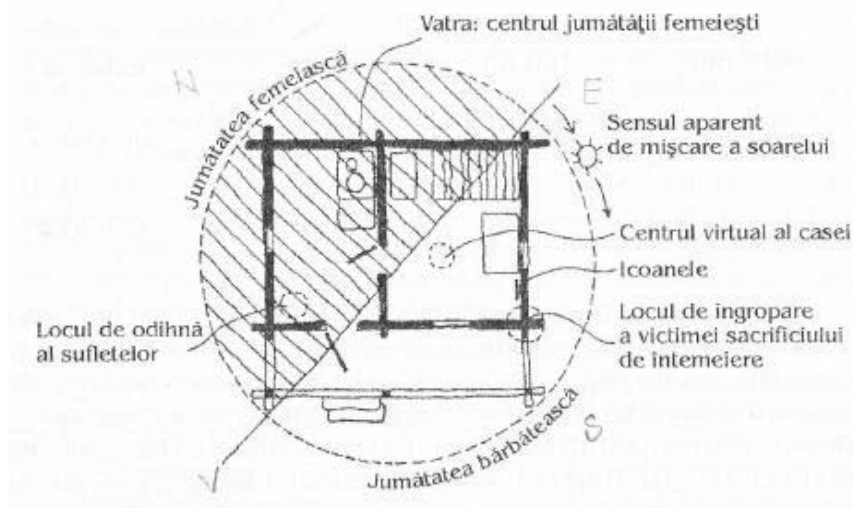

Fig. 1. Lumile inversate.
Reproducere din Drăgan, Radu, p. 67

Primul capitol al lucrării încearcă să demonstreze că dezvoltarea tipologică și bioclimatică a locuinței tradiționale nu rezidă doar în nevoile de locuire și de adaptare la context, ci și în exprimarea mentalității omului tradițional și a legăturii intrinsece a acestuia cu mediul sau de viață. Studiul continuă urmărind dezvoltarea pe principii bioclimatice a locuinței tradiționale românești.

EVOLUȚIA BIOCLIMATICĂ A LOCUINȚEI TRADIȚIONALE

Definirea termenilor

Este necesar să începem acest drum cu o definiție a termenilor, deoarece noțiunile de „vernacular” și „tradițional” au devenit subiectul multor interpretări.

Arhitectura vernaculară se referă la „*locuințele și clădirile construite fără arhitect. Ele sunt relaționate direct cu contextul natural și resursele disponibile și sunt construite de utilizatori folosind tehnici tradiționale.*” (*Encyclopedia of Vernacular Architecture of the World, volumul 1*)

„vernaculus” = **indigen, domestic** (limba latină)

Totuși, criticii de arhitectură au emis ideea unui „vernacular contemporan”, realizat cu arhitect.

Arhitectura tradițională se referă la stilurile arhitecturale și modurile de a construi specifice unei anumite populații și areal, care se păstrează o lungă perioadă de timp. Arhitectura tradițională este în mare măsură vernaculară, dar poate fi și cultă, în sensul că poate fi o arhitectură cu arhitect, dacă ne referim la temple, palate, așezăminte de cult etc.

Studiul de față se referă la spațiul de intersecție al celor două noțiuni, respectiv vernacular și tradițional. Vom denumi arhitectura vernaculară tradițională **arhitectură populară**. Chiar dacă voi mai folosi termenii de vernacular sau tradițional, pentru a evita repetarea, în toate cazurile mă voi referi la arhitectura populară.

„Arhitectura bioclimatică este arhitectura care implică direct natura și fenomenele naturale în concepția formelor și funcțiilor clădirii. [...] este utilizată pentru soluționarea unor probleme cum ar fi corelarea funcțiunii și plasticii arhitecturale cu economia de energie și crearea confortului termic pe toată perioada de utilizare a clădirii.”³

Arhitectura populară românească este sursa unor exemple deosebite și generalizate de locuințe și spații adiacente, concepute pe principii bioclimatice, cu ajutorul cărora s-au creat forme estetice originale. Ceea ce este important de reținut este faptul că **arhitectura vernaculară tradițională este întotdeauna arhitectură bioclimatică**.

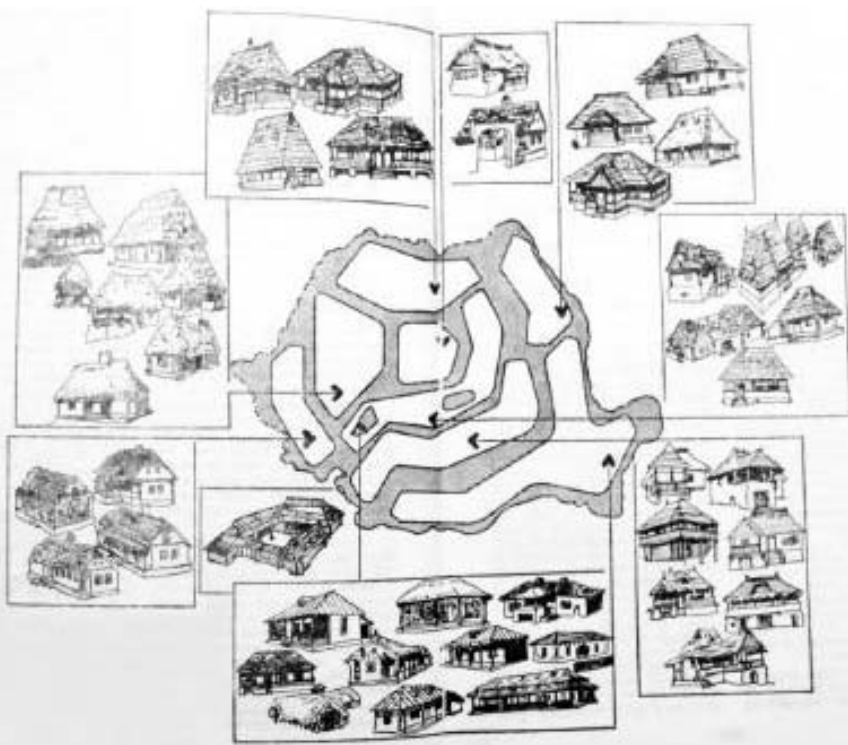

Fig. 2. Dispoziția tipologică a caselor țărănești pe teritoriul României (interpretare după I. Vlăduțiu)

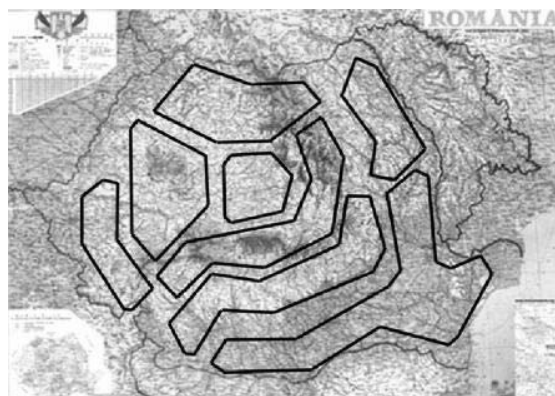

Fig. 3. Aceeași hartă tipologică asociată formelor de relief de pe teritoriul României (desenul autorului)

Relația dintre tipologie și zona climatică

Arhitectura bioclimatică poate fi sintetizată prin două principii de bază:

- protejarea clădirilor față de forțele bioclimatice și biometeorologice constante și potrivnice vieții;
- captarea și utilizarea, în regim pasiv (deci fără instalații mecanice) a radiației solare în vederea asigurării confortului și economiei de energie.

Arhitectura populară este influențată de :

- **Condițiile de climat și microclimat / relief, pentru a asigura:**

- protecția împotriva frigului;
- protecția împotriva căldurii;
- protecția împotriva intemperiilor;
- adaptarea la topografia terenului.

- **Natura materialelor de construcție**

- Ocupația locuitorilor / necesitățile de locuire

- Tradițiile artistice locale / personalitatea țaranului arhitect
- Influențe istorice

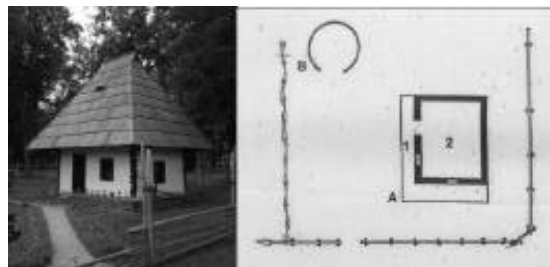

Fig. 4,5. Gospodăria Râpciuni, jud. Neamț, secolul al XIX-lea

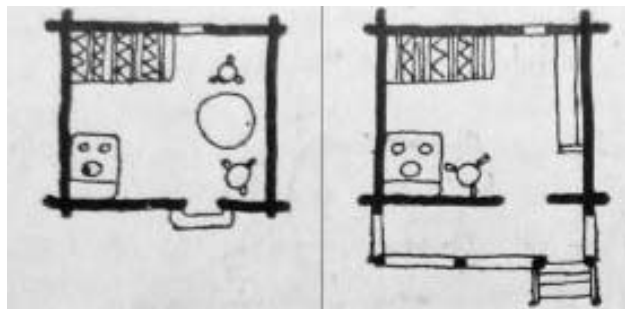

Fig. 6,7. Tipologie fără și cu prispă

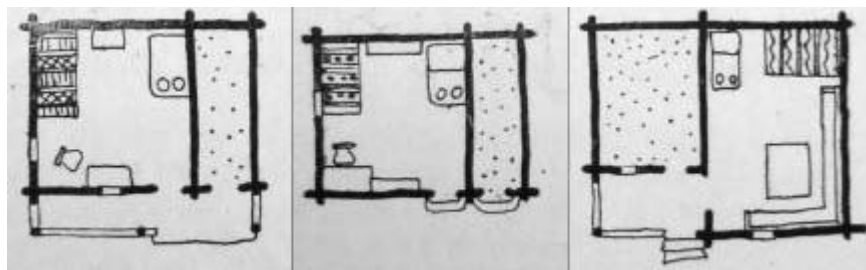

Fig. 8,9,10. Case cu cămară

Fig. 11,12.
Gospodăria Bancu,
județul Harghita, 1862

Următorul capitol studiază primele două puncte enunțate, respectiv modul în care condițiile climatice și de relief au influențat evoluția fenomenului locuirii și elementele constructive ale locuinței.

Locuința tradițională

Primele locuințe aparțineau unor populații pastorale, prezente în zonele de deal și de munte, ce locuia în sate dispersate.

Asemenea satelor, și anexele gospodăriei sunt dispersate, și astfel clădirea de locuit avea o singură încăpere, cu intrarea orientată către sud. Această cameră cuprindea atât spațiul de preparare și luare a mesei, cât și spațiul de odihnă.

O modificare ulterioară a acestui model a constituit-o apariția prispei, ca spațiu de protecție a intrării împotriva intemperțiilor.

Prima dezvoltare a locuinței a constituit-o cuplarea acesteia cu un spațiu de depozitare, numit „cămară”.

La început, accesul se realiza prin două uși separate, plasate pe fațada orientată sud, direct din spațiul liber sau prin intermediul unei prispe.

Ulterior, pentru o protecție și mai bună a accesului în camera de locuit, s-a creat un spațiu de tranziție prin micșorarea cămării, intrarea făcându-se din lateral.

Probabil că acesta a fost momentul în care țaranul român a simțit pentru prima dată beneficiile unui spațiu tampon între locuință și vânturile reci dominante (în România vânturile reci bat preponderent din direcția N-NE).

Arhitectul popular a simțit însă că intrarea în spațiul locuinței nu era încă suficient de bine protejată, astfel că accesul a fost realizat prin intermediul cămării și aceasta a primit numele de „tindă”, devenind astfel o parte a locuinței.

O variantă a acestui model o reprezintă casa cu „tindă”, „cameră” și „cămară”, al cărei acces se realiza tot din tindă. După acest moment, vatra casei a fost mutată în tindă, care a devenit spațiul de preparare al hranei.

Odată cu răspândirea satelor și către zonele de câmpie și cu înrădăcinarea sentimentului sedentar, locuințele au crescut ca dimensiuni.

A apărut casa cu trei încăperi: „camera” — spațiul destinat pregătirii hranei, mesei și odihnei; „camera curată” — spațiul destinat oaspeților, depozitării hainelor, lucrurilor destinate anotimpului rece și a zestrei de nuntă și „tinda” — spațiul intermediar ce făcea legătura între cele două camere și exterior.

Accesul în locuință se realiza întotdeauna de pe fațada orientată sud, iar „camera” de locuit era orientată sud și vest din două rațiuni, amândouă cu motivații bioclimatice.

Primul motiv este că tinda și camera curată acționează ca spații tampon împotriva vânturilor dominante.

Al doilea se referă la lumina naturală și la modul de viață al oamenilor: aceștia se trezeau de obicei înainte de răsăritul soarelui și, prin urmare, nu aveau nevoie de lumină dimineța, dar se culcau odată cu apusul soarelui, ceea ce înseamnă că, prin orientarea camerei spre vest, utilizau toată perioada de radiație solară pentru luminare.

Dezvoltarea modelului anterior a constituit-o adăugarea, în planul locuinței, a unor spații de depozitare a alimentelor, numite „cămară”, a unei bucătării de vară sau a unor depozite de unelte. Acestea erau amplasate întotdeauna către N și NE, devenind astfel spații tampon ale locuinței, protejând-o împotriva vânturilor dominante și împotriva pierderilor de căldură în anotimpul rece.

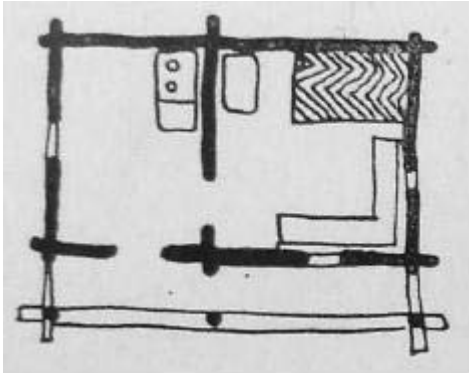

Fig. 13. Casă cu tindă

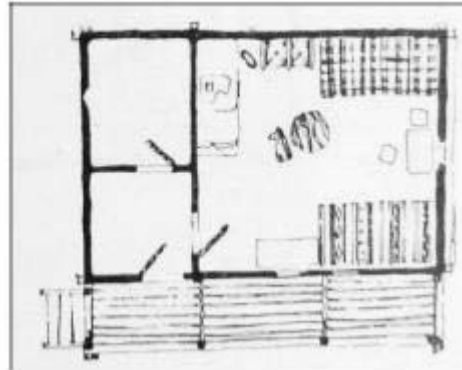

Fig.14. Casă cu tindă și cămară

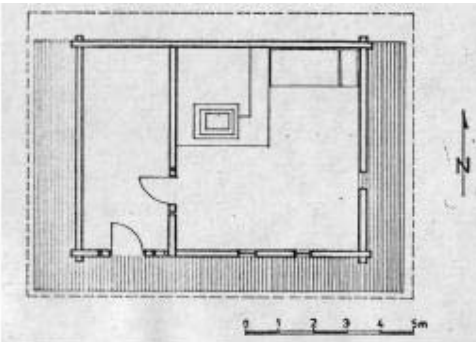

Fig. 15,16. Locuință Câmpulung Moldovenesc, județul Suceava, începutul secolului al XIX-lea

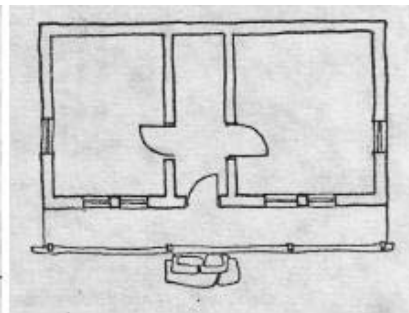
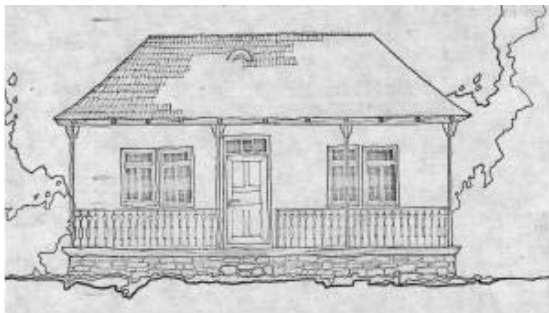

Fig.17,18. Locuință rurală Vidra, județul Vrancea, 1936

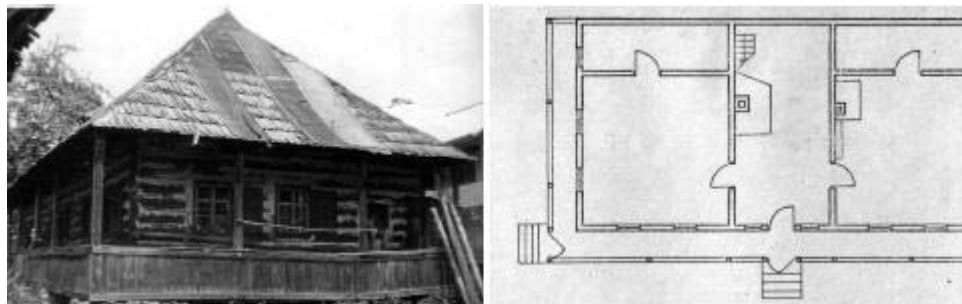

Fig.19,20. Locuință rurală, județul Bistrița-Năsăud, 1880

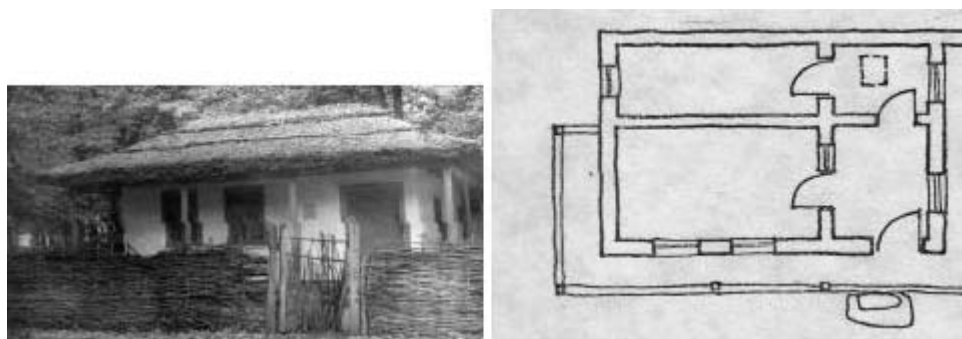

Fig.21,22. Locuință rurală Vultur, începutul secolului al XX-lea

Trecem la un alt tip de locuință și anume cel semiîngropat, numit "bordei". Bordeiul reprezintă un mod de locuire prezent de-a lungul Dunării, până în deltă.

Aceste locuințe erau coborâte 1,5 – 2 metri față de nivelul solului, aveau pereții căptușiți cu lemn și învelitoare în două ape, din structură de lemn, acoperită cu stuf sau paie, peste care se așternea un strat gros de pământ.

Locuința cuprindea: "tinda" – spațiu de acces și depozitare, în pantă, care făcea legătura între nivelul solului și intrarea în locuință și "la foc" – încăperea de locuit cu vatră, de obicei deschisă, și cos de fum.

Și acest tip de locuință s-a mărit odată cu trecerea timpului: camera "la foc" a devenit un spațiu central, destinat doar preparării mesei, căruia i s-au adăugat una sau două camere de odihnă și un spațiu de depozitare.

Ce este foarte important este că acestea au fost primele locuințe cu protecție împotriva frigului și au avut o perioadă foarte lungă de existență, începând din epoca comunei primitive, din neolitic și până în secolul al XX-lea.

Ele protejau mult mai bine spațiile interioare și conservau căldura folosind inerția termică a pământului. S-a considerat, în mod greșit, că aceste locuințe erau rezultatul sărăciei. Însă modul lor de concepere nu se datora nicidecum sărăciei locuitorilor, deoarece tehnica de construcție a acestor locuințe necesita mult lemn și era mult mai dificil să construiești o astfel de casă decât una pe pământ, ci unei necesități de apărare. Satele compuse din astfel de locuințe erau extrem de bine integrate în peisaj și astfel erau foarte greu de găsit de către invadatori.

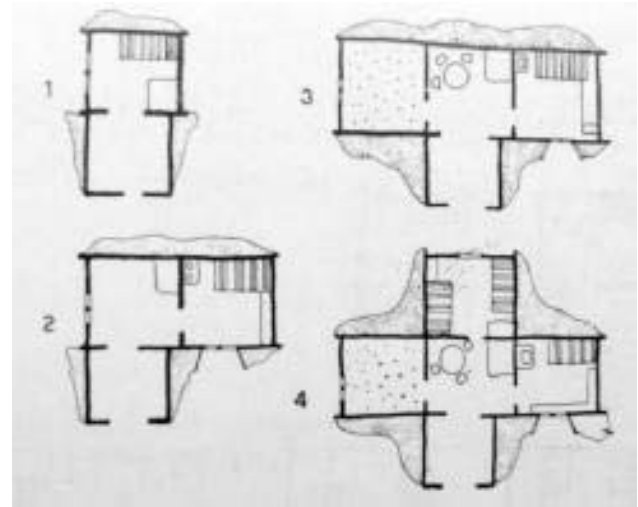

Fig.23,24,25,26. Bordeiu Drăghiceni, județul Olt, secolul al XIX-lea

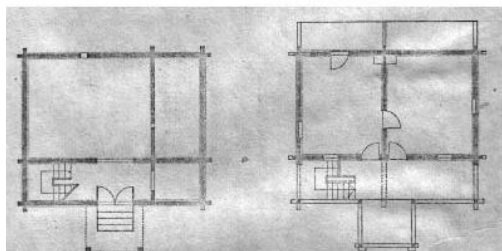
O altă tipologie de locuire este reprezentată de locuințele cu etaj, prezente preponderent în regiunile subcarpatice, acestea fiind o adaptare la relieful zonei și la regimul de precipitații. Locuința nu putea fi pe un singur nivel și semiîngropată deoarece ploile abundente din aceste zone ar fi pătruns în locuințe.

Astfel că, la etaj se găsea întotdeauna locuința propriu-zisă, după modelul locuințelor cu două sau trei camere. În unele cazuri, la parter se găsea grajdul pentru animale și spații de depozitare, după cum vedem în exemplul din fig.27,28,29,30.

Fig.27,28,29,30.

Locuință
sătească
Stângăceaua,
județul
Mehedinți,
secolul XIX

Uneori, în Transilvania, la parter erau și spații în care țăranii locuiau temporar, pe timpul iernii, alături de animale, beneficiind de căldura acestora și de inerția termică a pământului, dacă parterul era semiîngropat.

În alte cazuri, atunci când panta terenului era mai mică și parterul devenea un spațiu cu înălțime mică, având pardoseala mai jos decât nivelul intrării, aici se găseau spații de depozitare, pivnița pentru vinuri și alimente, depozit de unelte sau atelier de lucru.

Aceste spații aveau pereți foarte groși și erau foarte bine izolate față de extremele temperaturii exterioare, constituindu-se de asemenea în spații tampon ce protejau locuința, deoarece, în mod natural, asemenea unor peșteri, temperatura în aceste spații era vara mai scăzută decât temperatura exterioarei și iarna mai ridicată.

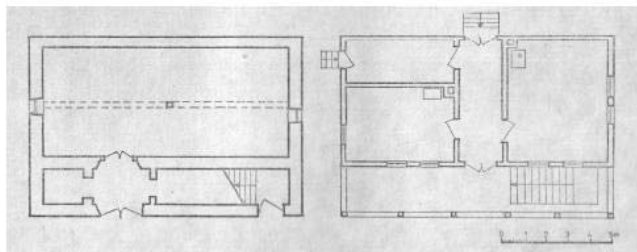
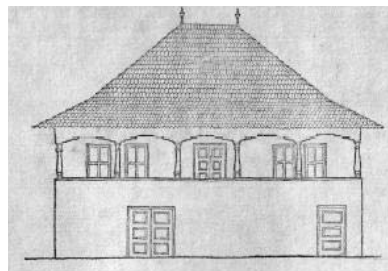

Fig.31,32,33.

Locuință Vălenii
de Munte,
județul Prahova,
secolul XIX

Elementele constructive ale locuinței

Socul

Locuințele tradiționale românești nu au fundații.

Peste terenul destinat construcției se amplasa "talpa" casei, punctul de naștere al zidurilor, realizată din bârne din lemn care mergeau pe toată lungimea pereților.

În primul exemplu avem de-a face cu o casă cu pereții din pământ, ce pleacă de la nivelul solului. Pentru a proteja baza pereților de acțiunea apei de ploaie s-a realizat un soclu înclinat, care, deși trebuia refăcut periodic,

Fig.34,35,36. Soclu din lemn, pământ sau piatră

creștea durabilitatea în timp a pereților și implicit a casei.

O altă situație întâlnim în cazul pereților din lemn. Talpa casei era ridicată pe bolovani ce dădeau orizontalitatea structurii și protejau lemnul împotriva apei. Zona de sub talpă se închidea cu bolovani, fără mortar, iar la interior se realiza o umplutură de pământ cu rolul de a izola împotriva mișcărilor de aer și pierderii de căldură. La început pardoseala era din pământ bătut, iar mai târziu din scânduri de lemn.

În zonele de deal și munte, cu relief accidentat, s-a utilizat soclul zidărie de piatră, deoarece aceasta trebuia să aibă o înălțime mare și trebuia să reziste acțiunilor apei din precipitații.

Pereții

În arhitectura tradițională românească se utilizează în special pământul și lemnul și mai puțin piatra (de obicei pentru parterul caselor pe două niveluri) sau cărămidă.

Dimensiunea, grosimea și tratarea pereților se face funcție de condițiile de temperatură, umiditate, însorire sau vânt. Se utilizează fie pereți dintr-un singur material, pământ sau lemn sau pereți stratificați, de exemplu pereți din lemn tencuiți cu pământ. Caracteristicile termoizolatoare și de etanșeitate ale pereților sunt îmbunătățite de prezența spațiilor tampon, despre care am discutat deja.

Fig.37,38,39,40. Exemple de pereți din lemn, pământ, piatră și cărămidă

Prispă / Pridvor / Cerdac / Foișor

În afară de spațiile tampon amintite, mai există o serie de spații intermediare, tot adiacente pereților, dar destinate umbririi.

Prispa este o mică terasă foarte puțin ridicată de la pământ, orientată spre sud. De multe ori prispa înconjoară casa pe două sau trei laturi. Dacă mergem spre regiunile deluroase, unde nivelul precipitațiilor crește, prispa se înalță odată cu soclul casei și apare un parapet din lemn denumit "pălimar".

Pridvorul este un mic portic așezat la intrare, specific bisericilor românești din lemn, prezentând o puternică simbolistică spirituală ca spațiu intermediar între sacru și profan.

În cazul locuințelor cu etaj, prispa este și ea ridicată de la sol primind numele de **cerdac**. Cerdacul, asemenea prispei, este prezent pe toată fațada principală a casei și pe una sau două laturi adiacente dar, spre diferență de aceasta, are o adâncime mare, devenind o extensie funcțională a casei, fiind folosit pentru jocul copiilor, odihnă pe perioada verii, țesut, etc.

Foișorul este amplasat tot la etaj, de obicei deasupra intrării în pivniță, în dreptul intrării în casă și în direcția legătură cu scara de acces la etaj. Spre deosebire de prispă, pridvor și cerdac, care sunt spații amplasate sub acoperișul locuinței, foișorul este o terasă ieșită din perimetrul regulat al locuințelor tradiționale și care are un acoperiș separat de cel al casei și al cerdacului, dar legat de acesta pe o latură. Foișorul este caracteristic zonelor cu mult soare, dar și cu precipitații, în special în zonele subcarpatice.

Fig.41,42,43,44,45.

Exemple de prispa, pridvor, cerdac, foișor

Acoperișul / Podul

Acoperișul este bineînțeles principalul element de protecție împotriva precipitațiilor.

În Dobrogea, unde avem un regim foarte redus al precipitațiilor, acoperișurile au pantă minimă, de 12-15 grade, dar sunt învelite cu olane, pentru a rezista vânturilor puternice, sau cu stuf foarte bine ancorat.

În zonele de câmpie și luncă pantele cresc până la 25-30 grade și sunt învelite cu țiglă, tablă și mai rar cu trestie.

În regiunile de deal pantele acoperișurilor ajung la 40-45 de grade, deoarece învelitoarea din lemn, ca material local, sub formă de șită sau șindrilă, necesită o scurgere rapidă a apei și alunecarea zăpezii.

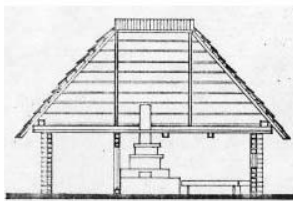
La munte casele sunt acoperite cu lemn sau cu paie, dar pantele cresc foarte mult depășind 45 de grade.

Drept o caracteristică generală, acoperișul tradițional românesc are streășina foarte largă pentru a proteja pereții casei de precipitații. Vara, pereții erau umbriți împotriva supraîncălzirii din cauza radiației solare puternice, iar iarna erau încălziiți de soare deoarece unghiul de incidență al razelor solare este mult mai mic pe perioada iernii decât pe timpul verii.

Structura acoperișului era realizată din bârne de lemn și închidea podul casei. Podul era folosit pentru depozitarea, aerisirea și uscarea furajelor, ca depozit de alimente sau ca afumătoare. Coșurile de fum ale caselor nu penetrau acoperișul, fumul fiind lăsat să iasă liber prin interstițiile învelitorii. Motivul acestui fapt este că fumul întărea materialul învelitorilor din lemn, paie sau stuf, prelungind foarte mult viața acestora.

Fig.46,47,48,49,50,51,52.
Tipuri diferite de învelitoare
(materiale, pante, configurații)

Fereastra

Deși folosește pentru pătrunderea luminii în interior, ferestrele pot foarte ușor deveni sursă a supraîncălzirii pe timp de vară și zone de pierdere a căldurii pe timp de iarnă.

În arhitectura vernaculară românească, din cauza condițiilor bioclimatice, ferestrele sunt mai mari și îndesite pe fațadele orientate S, care, să nu uităm sunt puternic umbrite vara, și mai puține și mai mici pe fațadele de E și V și foarte mici sau inexistente pe fațada N. În orice caz, ele sunt de dimensiuni reduse în comparație cu încăperile cărora le sunt destinate, fapt pentru care se consideră că specific arhitecturii tradiționale romanesti este dominația plinului.

Camerele erau însă zugrăvite în alb, fapt care amplifică fluxul luminos.

În zonele mai reci s-au luat măsuri de etanșare a ferestrelor și s-a recurs chiar la dublarea geamurilor, după cum vedeți în imaginea alăturată.

Atunci când sticla a devenit mai accesibilă, s-a recurs chiar la închiderea prispei sau a cerdacului cu sticlă, aceste spații primind caracteristicile unor sere, diminuând pierderile de caldură și captând radiația termică solară. (fig.58)

Fig. 53, 54, 55, 56, 57
Tipuri de ferestre

Fig. 58. Casă de tip popular,
satul Olteni, județul Vâlcea

Vatra

Vatra a apărut tocmai în acele regiuni unde clima impunea o încălzire a locuinței pe perioada anotimpului rece, astfel că vatra a fost și mai este un element principal al locuinței țărănești din țara noastră. Cele mai frumoase zone ale locuinței țărănești se găseau în jurul vetrei, a sobelor, a șemineelor sau a zonelor de preparare a mesei, astfel că putem spune că vatra definește permanența locuirii și unitatea familiei.

Există mai multe tipuri de vetre. Din modul în care sunt construite putem deduce felul în care erau folosite pentru gătit, copt sau chiar dormit, iar din modul în care sunt amplasate, putem deduce modul în care erau utilizate pentru încălzire. De obicei, vatra se găsea în centrul casei, putând încălzi mai multe încăperi prin sobe oarbe.

Inițial focul se făcea pe sol, fumul evacuându-se printr-un gol în perete sau tavan, apoi a apărut hornul suspendat care ulterior a fost coborât până aproape de sursa de foc, marcând apariția plitelor și cuptoarelor cu foc închis.

Fig.59,60,61,62,63,
64,65,66.
Exemple de vatră,
cuptor, plită.

Concluzii

Paradigma științifică contemporană se află în centrul revoluției culturale contemporane și direcționează mentalitatea umană către o conștiința ecologică și către înțelegerea faptului că umanitatea este o componentă a ecosistemului, o parte indisociabilă a acestuia.

Din acest punct de vedere societatea contemporană tinde să revină către stabilirea unei noi relații sistemice cu mediul natural. În același timp, se caută din ce în ce mai acerb posibilități de eliminare a poluării prin trecerea la sursele de energie alternative, economia de energie, folosirea de materiale și tehnologii ecologice. Toate acestea conduc către stabilirea unor tipare și moduri de viață ecologice, foarte diferite de cele ale societății materialiste, de consum, dar caracteristice societăților tradiționale.

Prima parte a acestei lucrări a arătat însă că, trecerea la un mod de viață nepoluant, și deci într-o relație de echivalență cu mediul înconjurător, necesită și adoptarea unei conștiințe ecologice, asumarea relației cu ecosistemul și mai ales a consecințelor pe care le au acțiunile umane.

Dacă ne referim la elementul uman, prin atributele spațiilor concepute, prin oportunitățile oferite și barierele voit sau nevoit impuse, arhitecții sunt cei care sugerează diferite moduri de viață, diferite tipuri de raportare la mediul înconjurător, crează ambianțe și sentimente, etc.

Dacă ne referim la elementul construit, tot arhitecții stabilesc, pe de o parte, cât de ecologică este construcția, în edificare, utilizare sau reciclare și, pe de altă parte, care este relația acesteia cu contextul său fizico-cultural. Există, în arhitectura populară, încă o resursă extrem de prețioasă.

Dacă ne referim, de exemplu, la arhitectura lemnului, sau cea de pământ sau de piatră, acestea există în aproape toate culturile tradiționale. Ele prezintă o serie de similitudini, dar și de diferențe, ce variază de la foarte mari la foarte mici, de la foarte puternice la foarte subtile. Acest fapt se datorează în primul rând culturii, misticii (spiritualității), a mentalităților specifice fiecărei culturi și a modurilor de expresie a acestora în artă și prin formele construite. Avem aici o indicație extrem de precisă a modului în care arhitectura poate și trebuie să fie particulară, despre modul în care se poate crea diversitate în mediul construit, care să răspundă condițiilor socio-fizico-culturale specifice unui anumit loc.

Astfel, făcând paralela între mentalitățile și formele construite tradiționale, tendințele contemporane și mai ales necesitățile contemporane, arhitectura tradițională devine o sursă de informații și experimente extrem de prețioasă în măsura în care este studiată în toată complexitatea ei, atât în aspectele ei materiale, fizice, cât și cele filosofice, mistice. Mergând în această direcție și transmutând aceste cunoștințe prin creuzetul științelor și culturii contemporane (filosofie, psihologie, sociologie, biologie, matematică, tehnologii și materiale, etc) putem să pășim către o înțelegere profundă a relației dintre om și mediul său de viață, implicit, către o nouă înțelegere a fenomenului arhitecturii ca element de tranziție între om și natură. În final, inferând pe linia exemplor similare din istoria arhitecturii, conferirea unor noi dimensiuni arhitecturii va descoperi o cu totul nouă gamă de înțelesuri și valențe ale spațiului edificat.

Note

1 Pérez-Gómez, Alberto, *Architecture and the Crisis of Modern Science*, ed. MIT Press, Boston, 1983

2 Leach, Neil, *Rethinking Architecture. A Reader in Cultural Theory*, Introducere, Routledge, Taylor&Francis e-Library, 2005

3 Jurov, Cosma, *Arhitectura bionică și bioclimatică*

Bibliografie selectivă

- ALLEN, Edward, 2005, *How Buildings Work — The Natural Order Of Architecture*, New York, Oxford University Press
- ANDERSON, Bruce, RIORDAN, Michael, 1976, *The Solar Home Book — Heating, Cooling And Designing With The Sun*, Harrisville, Editura Cheshire Books
- BERNEA, Ernest, 2005, *Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român*, București, Editura Humanitas
- DAY, Christopher, 2004, *Places of the Soul — Architecture and Environmental Design as a Healing Art*, New York, Editura Architectural Press
- DINEP, Claudia, SCHWAB, Kristin, 2010, *Sustainable Site Design: Criteria, Process and Case Studies for Integrating Site and Region in Landscape Design*, New Jersey, Editura John Wiley & Sons, Inc.
- DRĂGAN, Radu, 2000, *Lumile Răsturnate — Reprezentarea spațiului în societatea tradițională*, București, Editura Paideia
- FEIREISS, Kristin, FEIREISS, Lukas, 2008, *Architecture of Change*, Berlin, Editura Gestalten
- FLORESCU, Tomnița, 2006, *Arhitectura Solară*, București, Editura Universitară Ion Mincu
- GAIVORONSKI, Vlad, 2002, *Matricile spațiului tradițional*, București, Editura Paideia
- GUY, Simon (Edit.), Moore, Steven A. (Edit.), 2005, *Sustainable Architectures — Cultures and Natures in Europe and North America*, New York, Editura Taylor & Francis
- HEATH, Kingston Wm., 2009, *Vernacular Architecture and Regional Design: Cultural Process and Environmental Response*, New York, Editura Architectural Press
- JUROV, Cosma, Lebedev, S., *Arhitectura bionică și bioclimatică*, București, Editura Tehnică, 1985
- MINKE, Gernot, 2006, *Building with Earth - Design and Technology of a Sustainable Architecture*, Basel - Berlin — Boston, Editura Birkhauser
- MITRACHE, Anca, 2003, *Tendențe în arhitectura contemporană*, București, Editura Universitară Ion Mincu
- MITRACHE, Georgică, 2002, *Tradiție și Modernism în Arhitectura Românească*, București, Editura Universitară Ion Mincu
- RAMOS, Luis Maldonado, GOMEZ, David Rivera, COSSIO, Fernando Vela, 2002, *Arquitectura Y Construcción Con Tierra (Tradición E Innovación)*, Madrid, Editura Mairea Libros
- OLGYAY, Victor, 1973, *Design with Climate — Bioclimatic Approach to Architectural Regionalism*, New Jersey, Editura Princeton University Press
- VULCĂNESCU, Romulus, 1972, *Coloana Cerului*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România
- WATSON, Donald, LABS, Kenneth, 1983, *Climatic Design: Energy - Efficient Building, Principles and Practice*, New York, Editura McGraw Hill
- WILLIAMS, Daniel E., 2007, *Sustainable Design: Ecology, Architecture and Planning*, New Jersey, John Wiley & Sons, Inc.
- WILLIAMSON, Terry, RADFORD, Antony, Bennetts, Helen, 2004, *Understanding Sustainable Architecture*, New York, Editura Taylor & Francis
- Locuința Sătească din România*, București, Ediție revizuită și completată, Colectiv coordonat de Coordonator General ICCPDC, 1989

Surse imagini

- Jurov, Cosma, Lebedev, S., 1985, *Arhitectura bionică și bioclimatică*, București, Editura Tehnică (Fig. 2,6,7,8,9,10,13,14,24,52,58)
- Arhiva foto personală din Muzeul Satului București (Fig. 4, 5, 11, 12, 23, 25, 26, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66)
- Florescu, Tomnița, Studii de Arhitectură Românească UAUIM, (Fig. 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33)